

KÖZÉPBRONZKORI LELETEK KÖMPÖCRŐL

TROGMAYER OTTÓ

(Szeged, Móra Ferenc Múzeum)

A Kárpát-medence középső bronzkorát nem tekinthetjük Közép-Európa őstörténete egyik epizódjának, hanem számos gazdasági és etnikai tényező figyelembe vételével az itt lejátszódó események kulcsfontosságúak a Rajnától az Észak-Balkánig húzódó terület történeti képének felvázolásánál. A korai bronzkor folyamán kialakult kereskedelmi kapcsolatokat szorosabb értelemben vett etnikai kapcsolatok váltották fel, más szóval a középső bronzkor kezdetétől több hullámban nagyobb népcsoportok áramlottak nyugat-keleti irányban, melyek döntően megváltoztatták a Kárpát-medence gazdasági és népi struktúráját.

E változás felismerésére két leletcsoport adott lehetőséget. Az ún. autochton kultúrák formakincsétől eltérő síregyüttesekre, melyeknek egy részét a századforduló óta ismerjük, V. G. Childe figyelt fel először.¹ Összefoglaló munkájában a bilisicsi edényeket, valamint a Tolna megyei Apáti puszta leleteit halomsíros-protolausitz jellegű együttesekkel vetette össze. Ezen a fonálon haladt tovább Foltiny I. a szeged környéki halomsíros temetők síregyütteseinek közlésekor,² majd V. Milojčić, aki ugyancsak halomsíros elemeket mutat ki a hazai kerámia-együttesekben, melyeket F. Holste jegyzetei alapján rendszerezett.³ Jóllehet az idézett művek szerzői a történeti eseményeket még nem ismerték fel, az idegen eredetű leletanyag egyes csoportjainak elkülönítésével megtették az első lépést az egykori történeti valóság rekonstruálásához.

Az ugyaneide tartó másik út a kincsleletek elemzésén át vezetett. F. Holste a kialakuló halomsíros kultúra fémanyagában elsődlegesen a Kárpát-medencéhez kapcsolható hatásokat vélt felfedezni.⁴ E feltételezéssel olyan régészeti irányzat alapjait vetette meg, mely felfogásában hazai kutatóinkkal szöges ellentétben a középbronzkor történetében kelet-nyugat irányú befolyást hangsúlyoz. Követői szigorúan a tipológia ma már sok szempontból elavultnak tekinthető orthodox szabályaihoz ragaszkodva következetesen Kárpát-medencei előzményekből kísérlik meg levezetni a halomsíros kultúra számos fém- és kerámiatárgyát, figyelmen kívül hagyva minden olyan lehetőséget, melyet a teljes lelet- és megfigyelés anyagra felépíthető komplex kutatási módszer kínál. Kincsleletek elemzése során az utóbbi módszer részleges alkalmazásával először

¹ Childe, V. G., *The Danube in Prehistory*. Oxford 1929. 319 pp.

² Foltiny I., *A halomsíros és lausitzzi kultúra nyomai Szeged környékén*. Rég. Füz. 4. 1957.

³ Milojčić, V., *Zur Frage der Chronologie der frühen und mittleren Bronzezeit in Ostungarn*. Actes de la 3e Session, Zürich 1950. 256 pp.

⁴ Holste, F., *Hügelgräber von Lochham*. B. A. München. Marburger Studien 1938. 102 pp.

Mozsolics A. ismerte fel a halomsíros kultúra keletre vándorlásának történeti tényét,⁵ s a koszideri típusú kincseletek elkülönítésével kísérletet tett az esemény időrendi határainak pontosabb meghatározására.

Bóna István a kérdéscsoportot ugyanezen leletegyüttesek tükrében vizsgálva a halomsíros kultúra népének több hullámban történő beáramlását tételezte fel, s egyben a koszideri kincshorizont szerepének ártértékelésével árnyaltabb történeti kép megalkotását kísérelte meg. Ezzel együttjárt az időrendi kérdések ártértékelésének szükségessége is.⁶ A két tanulmány közel egyidejű megjelenése óta kirobbant vita⁷ napjainkban sem záródott le. Hazai kutatóink egyike sem vonja kétségbe a halomsíros kultúra nyugat-keleti vándorlását, a koszideri típusú kincsek időrendi helyzetét azonban többféleképpen értékelik.

A Mozsolics A. tanulmányának megjelenése óta végzett kutatások lehetőséget adtak arra, hogy a halomsíros kultúra szerepét, hazai bronzkori kultúráinkra gyakorolt hatását lényegesen részletesebben ismerjük meg.⁸ Bebizonyosodott, hogy az ún. autochton kultúrák egy része, a hódítókkal egybeolvadva egyes területeken sajátos új kultúrcsoportokat hozott létre, a legkeletibb területeken továbbéltek a helyi kultúrák, vagyis a mindent elsöprő halomsíros hódítás kissé sematikusnak tűnő feltételezése helyett a történeti események lépésről lépésre követhető folyamata bontakozik ki előttünk. A koszideri típusú kincshorizont kérdésében korántsem ilyen egyértelmű a kutatók álláspontja. A különböző felfogások éppen a koszideri fémeket tartalmazó sírok értékelésével csapnak össze, vagyis kutatóink egy része azokat a sírokat, melyek koszideri fémeket tartalmaznak, egyértelműen a halomsíros bevándorlás előttinek tart, más részük pedig ezeket az együtteseket a legkorábbi halomsíros csoportok hagyatékaként értékeli. A rendelkezésünkre álló kevés leletanyag egyelőre nem teszi lehetővé az egyértelmű döntést.

A Dél-Alföld közép- és későbronzkori síregyütteseinek elemzése során három jól elhatárolható lelethorizontot különítettünk el, melyek a kérdéses területen egymást követve a halomsíros kultúra délalföldi csoportját jellemzik.⁹ E csoportok — zárt temetőegyüttesek alapján elnevezve: Bogárzó, Tápé, Csorva — közül a legidősebb a bogárzói csoport, melynek leletei körében számos koszideri típusú tárgy került napvilágra. A csoport leletegyüttese között kiemelkedően fontosak a kömpöci leletek. A Dél-Alföldön újabban előkerült koszideri típusú kincs¹⁰ mellett ugyanis azokat a fémtípusokat is tartalmazza, melyeket a baksi leletben ugyan nem találunk meg, de az egész koszideri horizontra jellemzőnek tarthatunk. A koszideri kincsek pontosabb elhatárolásának egyik sa-

⁵ Mozsolics, A., Archäologische Beiträge zur Geschichte der grossen Wanderung. Acta Arch. VIII. (1957) 119 pp.

⁶ Bóna, I., Chronologie der Hortfunde vom Koszider-Typus. Acta Arch. IX. (1958) 211 pp.

⁷ Jilková, E., Zur Frage des südöstlichen Ursprungs und der Synchronisierung einiger Bronzegegenstände in der mittleren Bronzezeit. AR 1960. 597 pp.

Kőszegi F., A rákospalotai kincselet. Rákospalotai Múzeum Évkönyve. 1964. 9.

⁸ Kőszegi F., A halomsíros kultúra néhány magyarországi leletéről. AÉ 91. (1964) 3 pp.

Kovács T., A halomsíros kultúra leletei az Észak-Alföldön. AÉ 93. (1966) 159 pp.

Schreiber R., A rákospalotai edénylelet. AÉ 94. (1967) 48 pp.

Kemenczei T., Adatok a Kárpát-medencei halomsíros kultúra vándorlásának kérdéseihez. AÉ 95. (1968) 159 pp.

Trogmayer, O., Funde von Csóka-Koppánypart. MFMÉ 1963. 49 pp.

⁹ Trogmayer, O., Über die Funde der mittelbronzezeitlichen Hügelgräberkultur in Ungarn. Előadás a prágai kongresszuson, sajtó alatt.

¹⁰ Trogmayer, O., Der Schatzfund von Baks—Levelény. MFMÉ 1968. 15 pp.

rokkövét jelentenek azok a kerámiatárgyak, melyekkel e fémek társultak. Sajnos, a számos leletegyüttesből ilyen mindössze négyet ismerünk. A kengyeli arancsüngők bögréje kapcsolható ugyan a füzesabonyi kultúra köréhez,¹¹ azonban hasonló magasfülű bögréket az egyeki kultúra köréből is ismerünk. A rákospalotai kincs sajátos háromfülű edénye Kőszegi F. szerint a füzesabonyi, későperjamosi, vatyai, magyarádi és halomsíros kultúrák stílusjegyeit hordozza,¹² tehát egyértelműen egyik kultúrához sem köthető. A névadó koszideri kincs edénytöredékei csücskös peremű durva fazékból származnak,¹³ melyek általánosak még a tápéi csoport leletegyütteseiben is. A kömpöci lelet edényei ilyen vonatkozásban egyedülállók, mert párhuzamaikat — a fiatalabb halomsíros leletegyütteseken kívül — kizárólag a nyugati halomsíros körben találhatjuk meg.

A tárgyak 1947-ben kerültek a szegedi múzeumba egy Gerzsán nevű földbirtokos ajándékaiként. A nagyrévi, vatyai és csorvai¹⁴ típusú edényekkel együtt szarmata kori és honfoglalás kori együtteseket is beletároltak, ám a leltári feljegyzések, sajnos, elvesztek. Az 1953. évi leltározás során, az itt bemutatásra kerülő leleteknél utalnak az 1947. évi bejegyzésre, s a leltárkönyv „megjegyzés” rovatában ceruzával „sír”-nak jelölték a tárgyalandó együttest:

1. Szürkésbarna, homokkal soványított anyagú, öblös, éles vállvonalú, hengeres nyakú, kihajló peremű fazék. Peremét a vállal lapos szalagfül köti össze. Vállvonalán egymással szemben egy-egy három osztású bütyök, feltehetőleg a füllel szemközti oldalon is volt egy, itt az edény töredékes. Az edény testét függőleges és ferde kanellura-kötegek borítják, melyek árkaikat pecsételt díszítés sorai tagolják. Kiegészített. M. 18,3 cm, Pá. 19,5 cm, Fé. 9,3 cm.¹⁵ (1. kép)

2. Barnás szürkés foltos, helyenként korrodált, durva felületű szilke. Lapos vastag füle a peremen és a vállon támaszkodik. Kiegészített. M. 14,7 cm, Pé. 12,5 cm, Fé. 8,5 cm.¹⁶ (2. kép)

3. Szürke, vékony falú, nyomott aljú, éles has- és nyakvonalú, tölcéses nyakú, kihajló peremű bögre. Magas szalagfüle a váll közepén és a perem alatt támaszkodik. Nyakvonal alá bökődött pontsor fut körbe, mely a fül támaszkodó felületét megkerüli. Hasvonalán eredetileg négy szimmetrikusan elhelyezett bütyök ült, melyeket felül — a fül alatti kivételével — ívelt pontsor kerített. Kiegészített. M. 6,5 cm, Pé. 5,5 cm, F. 2,4 cm.¹⁷ (3. kép)

4. Szürkésbarna, öblös, éles vállvonalú, kissé tölcéses-nyakú, kihajló peremű tál. Lapos szalagfüle a vállvonalon és a has felső harmadán támaszkodik. Vállvonalán bökődött dísz fut körbe. Eredetileg alacsony csőtalpon állott, alját másodlagosan lecsiszolták. Kiegészített. M. 9,2 cm, Pé 19,7 cm, F. 6,2 cm.¹⁸ (4. kép)

5. Spirál végű, középbordás bronzlemez karterkerespár töredékei. A töredékek végein két-két kis lyuk. A hosszanti bordák két oldalán egy szélesebb és egy szűkebb zeg-zug vonalat alkotó kerek poncokkal kialakított dísz fut. A lemezeket kétoldalt poncolt vonalak szegélyezik. A tekercek vége négyzet metszetűre alakítva, spirálokká tekerve. Sz. 3,6 cm.¹⁹ (I. t. 6—7)

6. Belül lapos, kívül domború, keskeny bronz-szalagból 11 fordulatot karterkeres és egy ugyanilyen, 8 fordulatot tekeres töredékei. Sz. 0,5 cm.²⁰ (5. kép)

¹¹ *Mozsolics, A.*, Der Goldfund von Kengyel. Acta Arch. IX. (1969).

¹² *Kőszegi F.*, A rákospalotai kincslelet. 20. p.

¹³ *Mozsolics A.*, i. m. 1957. 123 pp.

¹⁴ *Trogmayer, O.*, Beiträge zur Spätbronzezeit des südlichen Teils der ungarischen Tiefebene. Acta Arch. XV. (1963) 117 pp.

¹⁵ Ltsz. 53. 103. 1.

¹⁶ Ltsz. 53. 103. 3.

¹⁷ Ltsz. 53. 103. 4.

¹⁸ Ltsz. 53. 103. 12.

¹⁹ Ltsz. 53. 103. 16. (Az egyik karterkeres két töredéke a JATE Ókortörténeti és Régészeti Intézetébe került, leltározatlan.) — A tárgyak rajzait H. Kiss Judit készítette.

²⁰Ltsz. 53. 103. 17—18.

7. Korong alakú, körbe bordázott tüskés tutulusok. Két darabon a perem egy helyen csőszerűen visszahajtva, függesztő fülként kiképezve, a másik két darabról ez a rész letörtött. Átm. 4,5 cm; 4,4 cm; 4,2 cm; 4,4 cm.²¹ (I. t. 1, 3—5)

8. Korongfejű bronztű erősen korrodált töredéke. Fej átm. 3,9 cm.²² (I. t. 2)

9. Átfúrt ózfog.²³

A fentebb leírt edények a durva egyfülű szilke kivételével hazai ún. autochton bronzkorunk leletanyagában analógia nélkül állanak. Hasonló durva kivitelű szilkét mind a vatyai, mind a halomsíros kultúra leletei között általánosan elterjedt típusnak tartottuk, sem ethnikai, sem időrendi jelzőnek nem használhatjuk. A kanellurás, pecsételt hasú fazék a másik két edénnyel együtt idegenként jelent meg területünkön. Rokon típusát Eggmül-ről közli F. Holste.²⁴

1. kép

A délbajor-felsőpfalz csoport fejlettebb szakaszába sorolja. Megállapítja, hogy igen ritkán előforduló típus, mely a hallstattkori „Rippenkeramik”-ra emlékeztet.²⁵ Hasonló díszítésű típusok W. Torbrügge a felsőpfalzi bronzkort taglaló leletgyűjtéseiben már az A horizonttól megjelentek és lényegileg a C₂ szintig követhetők.²⁶ Időrendi beosztása a Reinecke-féle sémát követi, következésképpen e típusok ott korábbiak, mint a koszideri horizont és köre. A pecsételt díszrel tagolt kanellurák, ill. bordák díszítésmódját találjuk meg egy

²¹ Ltsz. 53. 103. 19.

²² Ltsz. 53. 103. 20.

²³ Ltsz. 53. 103. 21. A szegedi múzeum őriz egy rombusz metszetű karperecet is, de e tárgynak a fenti leletgyűjtéshez való tartozása bizonytalan.

²⁴ Holste, F., Die Bronzezeit in Süd- und Westdeutschland. Berlin 1953. Taf. 11. 11.

²⁵ Uo. 44 p.

²⁶ Torbrügge, W., Die Bronzezeit in der Oberpfalz. Materialhefte zur Bayerischen Vorgeschichte. Heft 13. 1959. Taf. 81.

Pilsen környéki halom leletei között²⁷ (Horní kamenice 4), melyeknek korát E. Jilková a B periódus elejére keltezi.²⁸

2. kép

A bütykös hasú bögre a halomsíros kultúra általánosan ismert típusai közé tartozik. Ezt a típust sem találjuk meg az autochton kultúrák hagyatékában a Dél-Alföldön. Kárpát-medencei egyik legrégebb előfordulása a magyarádi kultúrában mutatható ki. A Veselé-i leletek között találunk böködött pontsorokkal szegélyezett bütyökdísz.²⁹ A. Točík ottományi együttesben is lelt ilyet.

3. kép

²⁷ Čujanova-Jilková, E.. Východní skupina českofalcké mohyové kultury. PA LV (1964). obr. 5, 3.

²⁸ Uo. 60 p.

²⁹ Točík, A., Befestigte bronzezeitliche Ansiedlung in Veselé. Studijné zvesti AUSAV 12 (1964) Abb. 20. 8.

A bütykös hasú, éles hasvonalú bögre nálunk a halomsíros kultúra egyik vezértípusának tartható. Párhuzama az ausztriai halomsíros anyagban Stillfried,³⁰ mely a kömpöci példánynak szinte teljesen pontos mása. A típusváltozatai megtalálhatók a csehországi halomsíros együttesekben (Želené 10;³¹ Svárec 91;³² Luženice³³ a B időszaktól kezdve). Ugyancsak a B horizonttól jelennek meg a bütykös hasú bögrék a Rajna menti leletegyüttesekben is.

A tüzdelt pontos díszű, alacsony csőtalpon álló tál ugyancsak nyugati párhuzamokhoz kapcsolható. Luženice,³⁴ Javor 7,³⁵ Zelené 15,³⁶ Nové Hospoda 91³⁷ talpas tálai szoros genetikai kapcsolatban állhatnak a kérdéses típusunkkal, azaz elsősorban csehországi kapcsolataira kell felfigyelnünk.³⁸

4. kép

Tárgyalt edényeink lelőhelye a vatyai, ill. Szőreg—Perjámosi kultúrák határterületén fekszik, az eddigi leletek alapján azonban egyik forma tipológiai előképet sem találjuk meg e kultúrák formakincsében. Mivel egyes típusok párhuzamai egész Bajorországig visszavezethetők, kérdéses, hogy a velük együtt lelt fém tárgyak egyértelműen helyi készítményeknek tekinthetők-e. Childe felismerte, hogy a délföldi bilicsi típusú kerámiaegyüttesek egy nagyobb, Szlovákiát és Ausztriát is magába foglaló leletkörbe tartoznak, eredetüket a szlovákiai bronzkor leletei között kereste.³⁹

A leletben ismertetett bronz tárgyak egyértelműen a koszideri kincsek kö-

³⁰ Holste, F., i. m. 1953. Taf. 6. 2.

³¹ Čujanová-Jilková, E., i. m. 1964. obr. 12. 14.

³² Uo. obr. 9. 41.

³³ Uo. obr. 4. 26.

³⁴ Uo. obr. 4. 31.

³⁵ Uo. obr. 8. 32.

³⁶ Uo. Zelené 15. obr. 11. 15.,

³⁷ Jilková, E., Nejstarší a nejmladší horizont západočeske mohylové keramiky na pohřbišti u Plzni — Nové Hospode. PA. XLIX (1958) obr. 13. 1.

³⁸ L. még Beneš, A., K problémim mohylové kultury doby bronzove ve středních čechách. Sborník Národního Musea v Praze XIII. 1—2. (1959) 54 pp.

³⁹ Childe, V. G., i. m. 320 p.

réhez tartoznak, legközelebbi párhuzamként a rácegresi leletet említhetjük.⁴⁰ E leletben a tüskés tutulusok hosszú tüskéjük, éppúgy, mint a Bogárzó,⁴¹ valamint a tápióbicskei sírok együtteseiben.⁴² Sarlós tükkel és a korong alakú tutulusokkal együtt lettek Várpalotánál is bordás tüskés csüngőket.⁴³ A szentpéteri temető leletei között is megtaláljuk a tárgyalt fémtípust.⁴⁴ A dunaújvárosi vatyai temetőben a 639. és 854. sz. urnasírokból is került elő tüskés tutulus.⁴⁵ Feltehető, hogy e sírokat az új kultúrelemek megjelenése után tovább élő helyi lakosság hagyatékának kell tekintenünk. Tárgytípusunk elterjedése Bóna I. szerint — F. Holste összefoglaló munkájára támaszkodva — a halomsíros kultúra ausztriai, bajor, württembergi, középrajnai és lüneburgi csoportjainál is kimutatható,⁴⁶ éppúgy, mint a csehországi csoportok emlékanyagában.⁴⁷

A korongfejű tú általában a korai halomsíros leletegyüttesekben. Sajnos, a kömpöci példány erősen korrodált, így a lapját díszítő mintát nem rekonstruálhatjuk. Számos síregyüttesben (Bilisics, Tömörkény, Tápióbicske, Várpalota, Kápolnapuszta, Dunapentele) e típus előkerült.⁴⁸ A fentiekhez kell még sorolnunk a teljesség igénye nélkül a már említett szentpéteri sírokat⁴⁹ és a regelsbrunni leletet.⁵⁰ Nem fogadhatjuk el B. Hänsel véleményét, mely szerint a tárgyalt típus a kárpát-medencei korabronzkori gömbfejű tükből fejlődött ki fokozatosan.⁵¹ E tütípus, éppúgy, mint a bronzlemez kartekercs, előzmény nélkül jelenik meg a korai és közép-bronzkorunkban.

A bronzlemez kartekercsek elterjedési körét Mozsolics A. részletesen elemezte.⁵² Megállapítja, hogy túlsúlyal a Dunántúlon kerülnek elő, koszideri típusú leletegyüttesekben. R. Hachmann felsorolásában is számos analóg példányt ismerünk a Kárpát-medencétől Ényugatra—Nyugatra fekvő területeken.⁵³ A halomsíros kultúra köréből legközelebbi párhuzamot ismét a regelsbrunni együttes jelent.⁵⁴ A kömpöci példány poncolt díszítése is általában a koszideri körben. A spiráltekercs karperecek általánosak a korabronzkor-közébronzkor fordulóján, számos koszideri típusú kincsben is előkerülnek, pontosabb kronológiai értékük azonban az eddigi együttsek alapján nincs.

A hazai középső bronzkor kialakulásában Mozsolics A. és Bóna I. által felvetett, nyugati eredetű halomsíros kultúra szerepét B. Hänsel idézett tanulmányában kétségbe vonta.⁵⁵ Feltételezése szerint a Hajdúsámson és Koszider típusú kincseket három horizontra lehet bontani. E három csoport egymásból fejlődött, s a két koszideri horizont korában szoros kapcsolat alakult ki a ma-

⁴⁰ Hampel J., A bronzkor emlékei Magyarhonban CLXI. t.

⁴¹ Foltiny, I., i. m. Taf. VII. 1—10.

⁴² Trogmayer O., i. m. 1968. Abb. 6.

⁴³ Mozsolics, A., Bronzefunde des Karpatenbeckens. Budapest 1967. 92 pp.

⁴⁴ Dušek, M., K otázkom pravékeho vývoje juhozapadného Slovenska. Studijné zvesti AUSAV 6 (1961) 64 p. obr. 3. 2.

⁴⁵ Bóna Istvánné szíves szóbeli közlése.

⁴⁶ Bóna I., i. m. 1959. 234 p.

⁴⁷ Böhm, J., Základy hallstattské perrody v čechach. Praha 1937. 249 pp.

⁴⁸ Bóna I., i. m. 1959. 232. p.

⁴⁹ Dušek, M., i. m. obr. 200.

⁵⁰ Willvonseder, K., Die mittlere Bronzezeit in Österreich. Wien 1937. 103 pp. Taf. 23.

⁵¹ Hänsel, B., Ein Hortfund der älteren Bronzezeit am Hodonin (Göding) in Mähren. MAG XCVI/XCVII (1967) 285 pp.

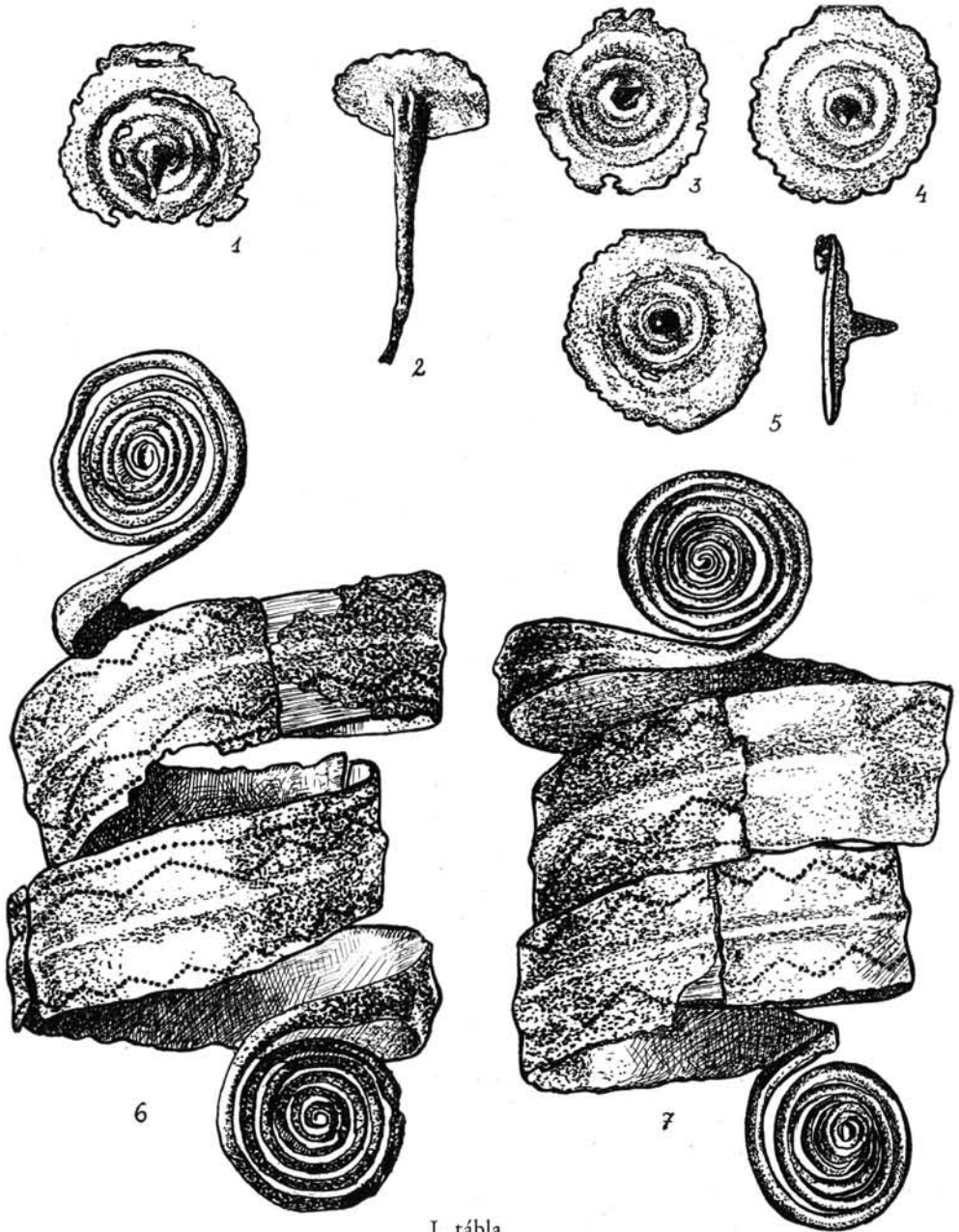
⁵² Mozsolics, A., i. m. 1967. 76—77 pp.

⁵³ Hachmann, R., Die frühe Bronzezeit im westlichen Ostseegebiet und ihre mittel- und südosteuropäischen Beziehungen. Hamburg 1957. 129—130 pp.

⁵⁴ Willvonseder, K., i. m. Taf. 23.

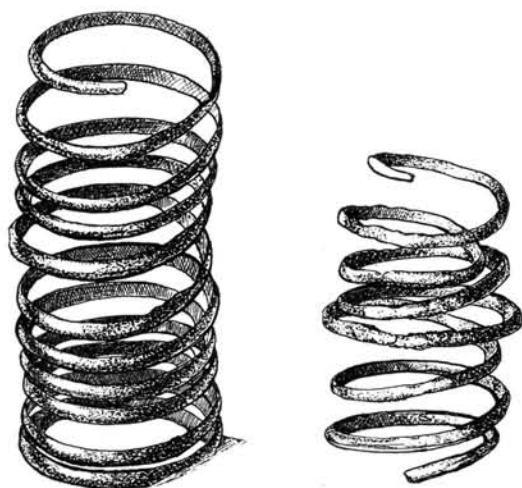
⁵⁵ Hänsel, B., i. m. 289 p.

gyarországi terület és Közép-Európa között, a kialakuló halomsíros kultúra idején. Hänsel tehát a tárgyalat történeti időszakban a hazai kutatókkal szemben ellentétes hatásokat tételez fel nyitva hagyva a kérdést, hogy ezek kereskedelmi kapcsolatok voltak-e, vagy hódító jellegű eseményekkel függenek össze.

I. tábla

5. kép

Véleményének e helyen való részletesebb kritikai elemzése helyett az alábbi, a leletanyagban tükröződő tényeket szeretném megemlíteni.

1. A középbronzkor kezdetén a Dunántúlon és az Alföld egy részén új temetkezési szokásokkal, a helyi előzményektől eltérő, idegen kerámiával jellemezhető síregyütteseket tudunk kimutatni (Szentpéter, Apátipusztza, Bogárzsó stb.), melyeket nem tudunk az ún. autochton kultúrák leletegyütteseivel kapcsolni.

2. A fémművészetben a F A/B összetételű fémtárgyak újként jelennek meg, vagyis az előbb említett kulturális törés e bronzöntő műhelyek technológiájában is kimutatható.⁵⁶

3. A koszideri típusú fémtárgyak egy részének tipológiai előképét nem találjuk meg az autochton kultúrák formakincsében.

4. A kömpöci lelet (sír?) kerámiájának párhuzamait nem a helyi megelőző leletegyüttesekben, hanem a Kárpát-medencétől nyugatra eső területeken tudjuk kimutatni. A kerámia esetében nem tételezhetünk fel kereskedelmi kapcsolatokat, hanem egyértelműen olyan nyugatról a Tisza vidékére bevándorolt „első generáció” hagyatékával állunk szemben, mely a Kárpát-medencén kívül készült edényeket hozott magával.

MITTELBRONZEZEITLICHE FUNDE VON KOMPÖC

von

Ottó Trogmayer

Im Laufe der Forschungen während der letzten Jahre wurde die Entwicklung der Mittelbronzezeit im Karpatenbecken in erster Linie von zwei Hauptstandpunkten aus gewertet. Über die Entfaltung der Hügelgräberkultur, bzw. die Rolle der Metallkunst vom Koszider-Typ sind die ungarischen Archäologen verschiedener Ansicht, als einige ausländische Forscher.

⁵⁶ Schubert, F.—Schubert, E., Spektralanalytische Untersuchungen von Hort- und Einzelfunde der Periode B III. Anhang: Mozsolics, Bronzefunde des Karpatenbeckens. 185 pp.

Bei der Analyse des Depothorizontes vom Koszider-Typ spielt eine Rolle von entscheidender Wichtigkeit die Kenntnis der Grabkomplexe, in denen auch Objekte vom Koszider-Typ vorkommen sind. Der vom Verfasser publizierte Fundekomplex stammt aus keiner autochthonen Ausgrabung; zur Zusammengehörigkeit der vorgeführten Objekte sind nur sekundäre Angaben bekannt. Neben den Metallobjekten von Koszider-Typ — vom Ursprung im Karpatenbecken mehrerer Meinung nach — kamen solche Gefässe vor, deren Ursprung keinesfalls im Formenkreis der frühbronzezeitlichen Kulturen auf der Süd-Tiefebene zu suchen ist. Aufgrund der im Beitrag aufgereihten Analogien hält der Verfasser den Ursprung dieser Keramik für westböhmisch bzw. bayerisch. Er nimmt an, dass diese Gefässe infolge keiner Handelsverbindungen auf das Mündungsgebiet der Maros geraten seien, sondern eindeutig den Nachlass einer von Westen eingewanderten „ersten Generation“ bilden, die ausserhalb des Karpatenbeckens verfertigte Gefässe mitgebracht hatte.